

Stephan Isenberg

**Waarom zouden zusters moeten
zwijgen?
Overweeg de argumenten!**

Een kritisch onderzoek naar de argumenten van Philip Nunn m.b.t. het specifieke zwijgen
van zusters in de samenkomsten van de gemeente

Titel van de Duitse uitgave: 'Sollten Schwestern schweigen? Prüfe die Argumente!'

Eine kritische Untersuchung des Buches "Sollten Schwestern Schweigen?" von Philip Nunn.

© mei 2019 Daniel-Verlag
Retzower Str. 21
17279 Lychen, Duitsland

ISBN van de Duitse uitgave 978-3-945515-33-4
Auteur: Stephan Isenberg

Met toestemming van de uitgever vertaald in het Nederlands door dr. G.H. Kramer
Redactie: Hugo Bouter
Layout: Piet Versteeg

De pagina-verwijzingen in deze Nederlandse editie zijn aangepast aan Philip Nunns boek, zoals dat op zijn website is gepubliceerd.

Inhoud

1. Voorwoord	5
2. Inleiding	7
3. Het commentaar op de uitleg van Handelingen 2	11
4. Het commentaar op de uitleg van 1 Timotheüs 2	19
5. Het commentaar op de uitleg van 1 Korinthiërs 11	25
6. Het commentaar op de uitleg van 1 Korinthiërs 14	31
7. Slotgedachten	37
8. Een laatste overweging	41

1. Voorwoord

We leven in de 'laatste dagen' en de 'zware tijden' van 2 Timotheüs 3. In ieder geval had Paulus aanleiding om dit aan zijn kind in het geloof, Timotheüs, te schrijven. Misschien gaat het in materieel opzicht heel goed met u en denkt u zelfs: Zo slecht gaat het nu ook weer niet; houd alstublieft op met het spreken over 'zware tijden'. Vele mensen hebben echter duidelijk zware tijden meegemaakt. Goed, dat mag dan zo wezen, toch is onze tijd op een andere manier 'zwaar'. Want als kinderen van God worden wij constant met nieuwe gedachten geconfronteerd, en de tijdgeest knaagt aan de harten. Als wij de persoonlijke gemeenschap met de Heer verlaten en onze Bijbel niet meer goed kennen, als niet meer elk woord dat uit de mond van God voortkomt, voedsel voor ons is, dan zullen we vroeg of laat de tijdgeest volgen.

Vooraf onze jonge mensen groeien op in een tijd waarin ze permanent met onbijbels gedachtegoed worden geconfronteerd. Er bestaan geen absolute waarheden meer, alles is relatief geworden. Vaste overtuigingen worden ook belachelijk gemaakt. Men stelt zich liever neutraal op en zegt dan: Het zou zus of zo kunnen zijn. Deze geest stopt niet bij onze gezinnen of bij onze gemeenten. Maar de Bijbel kent wel absolute waarheden, en het geschreven Woord presenteert zich als gezaghebbend aan ons. Als wij christenen zijn, kunnen wij niet zomaar selecteren wat ons wel of niet bevalt. Wij moeten leren het Woord van God te gehoorzamen¹. Daaraan is een grote zegen verbonden.

Men kan trouwens tegenwoordig zien dat absolute waarheden en waarden op een andere manier omvergehaald worden. Daarbij gaat men niet openlijk tegen Gods Woord in, maar men presenteert het in een nieuw licht. Men haalt er teksten bij van buiten de Bijbel en wijst op de historische, culturele of Joodse achtergrond. Of men verzekert plechtig dat men over een bepaalde zaak lang nagedacht en gebeden heeft, en tot de overtuiging is gekomen dat Gods Woord anders moet worden begrepen.

Anderen wijzen op de etymologische betekenis van woorden, en komen dan tot de conclusie: Zoals wij dat woord altijd hebben gelezen, klopt het eigenlijk niet. Het betekent eigenlijk iets heel anders, en dat heeft ook consequenties voor ons. Veel van deze menselijke argumenten, of ze nu betrekking hebben op de geschiedenis, de

---

¹ De Bijbelcitaten in het Nederlands zijn hoofdzakelijk ontleend aan de Herziene Statenvertaling (HSV), soms echter ook aan de Herziene Voorhoevevertaling van het Nieuwe Testament (Telosvert.).

cultuur of de etymologie, kunnen de meeste lezers niet beoordelen of weerleggen. Deze argumenten hebben een schijn van wetenschappelijkheid en worden daardoor snel geaccepteerd, met de gedachte: Dit komt bij een deskundige vandaan, dit moet wel kloppen. In het boekje dat nu voor u ligt, kom ik nog op dit argument terug.

Met een boekbespreking als deze zou de indruk kunnen ontstaan dat het mij niets doet een bekende broeder als Philip Nunn tegen te spreken. Maar de bezorgdheid om vele jonge mensen maakt het mij bijna onmogelijk niet op zijn minst een paar gedachten op te schrijven over het boek *'Specifiek zwijgen'. Een onderzoek naar de deelname van vrouwen in kerkelijke samenkomsten. Mijn persoonlijke theologische zoektocht binnen de context van de Vergadering van Gelovigen [The Brethren Movement]. Philip Nunn, Eindhoven 2018*, omdat de argumentatie van Philip Nunn niet voor iedereen op het eerste gezicht helder is.

Bij de voorbereiding van dit boekje heb ik dankbaar gebruik gemaakt van het boek *Spielt keine Rolle?* van Andreas Steinmeister, dat een half jaar voor zijn heengaan (in februari 2018) door Daniel-Verlag is uitgegeven. Ik ben erg dankbaar dat ik Andreas Steinmeister persoonlijk heb gekend. De verdediging van de christelijke waarheid lag hem na aan het hart. Hij liet zich niet door de tijdgeest beïnvloeden en stond als docent ook tegenover ministeries pal voor Bijbelse waarden. Zijn boek met de titel *Spielt keine Rolle?* is zijn geestelijke nalatenschap voor toekomstige generaties. Wie zich intensiever met de genderproblematiek wil bezighouden, vindt hierin een nuttig handboek.

Bij het strijden om de waarheid gaat het niet erom wie gelijk heeft, maar om wat het meest tot vreugde en verheerlijking van de Heer is. Misschien kunnen we theologisch alles zuiver ordenen en onderscheiden, maar als de leer geen effect op ons leven heeft, als niet ergens zichtbaar wordt dat de goedertierenheid en mensenliefde van God onze Heiland verschenen is, als ons leven niet de goede leer in alles versiert, dan blijft alles wat wij verstandelijk kennen en weten zonder vrucht. De goede en gezonde leer is niet gegeven om erover te strijden, maar om die te gehoorzamen.

Daniel-Verlag, maart 2019

Stephan Isenberg

2. Inleiding

Philip Nunn neemt de lezer in zijn boek over de vraag waarom zusters zouden moeten zwijgen (*'Specifiek zwijgen'*) mee op een 'persoonlijke theologische reis in de context van de Broederbeweging', zoals hij dat direct aan het begin noemt². Over veel aspecten die hij in zijn boek onderzoekt, bestaat gelukkig grote overeenstemming. Ik geloof zeker dat Philip voor een begaanbare weg strijdt en de Bijbel als gezaghebbend en doorslaggevend Woord van God liefheeft en waardeert. Ik heb veel waardering voor zijn houding tegenover andere inzichten en ook voor de manier waarop hij met deze onderwerpen omgaat, als hij door gemeenten wordt uitgenodigd die op dit punt een andere zienswijze hebben dan hijzelf. Zijn houding wordt gekenmerkt door respect en ootmoed. Hij schrijft dat hij zich ervan bewust is dat een verandering op dit punt in veel gemeenten tot irritatie zal leiden. Hij schijnt ook te geloven dat zijn argumentatie slechts een keuze is en geen absolute overtuiging.

Wie in dit boek, dat bij uitgeverij CMD in Hünfeld, is verschenen, een dogmatisch en overtuigend antwoord op de vraag naar de rol van de vrouw in de gemeentelijke samenkomsten verwacht, zal teleurgesteld worden. Er blijven aan het eind veel vragen open. De titel van het boek doet wat vreemd aan. Op het internet noemde de auteur zijn stuk nog: *Een bijzonder soort zwijgen*. Nu luidt de titel van het boek *Sollten Schwestern schweigen?*, oftewel: *Zouden zusters moeten zwijgen?* Herinnert deze vraag ons niet aan een heel andere vraag uit het eerste boek van de Bijbel (vgl. Gen. 3:1)?

De vermeende kracht van dit boek bestaat in de innemende manier waarop broeder Nunn zijn 'nieuwe' overtuigingen presenteert. De grote zwakheid bestaat echter in de vaak erg sponsachtige argumentatie. Nergens krijgt de lezer de indruk dat hijzelf *volledig* overtuigd is (vgl. 2 Tim. 3:14, waar staat: 'Maar jij, blijf in wat je geleerd hebt en waarvan je volkomen overtuigd bent, daar je weet van wie je het hebt geleerd'). Hoe hij daaraan toe kan voegen dat hij met dit onderwerp vrede gesloten heeft, blijft raadselachtig. Hij neemt in dit boek afstand van de uitleg die hij vroeger gaf van 1 Timotheüs 2, alsook van 1 Korinthiërs 11 en 14. Het is echter onze eerste verplichting als christenen vast te houden aan wat we uit de Heilige Schrift geleerd hebben: 'Houd wat u hebt, opdat niemand uw kroon neemt' (Openb. 3:11). Daarom moeten er zwaarwegende Bijbelse

---

² Hij laat onvermeld dat hij aan de katholieke Tilburg University heeft gestudeerd en daar een Masterstudie heeft geschreven, getiteld *Church and Gender in the First Three Centuries* (zie de bibliografie op pag. 91).

gronden zijn om een tot nu toe uitgeoefende praktijk met betrekking tot de rol van de vrouw in de samenkomsten te veranderen. Anders geldt: 'Houd vast wat u hebt'.

We willen nu bezien of een wijziging van de gangbare praktijk met betrekking tot de rol van de vrouw in de samenkomsten op grond van het Woord van God noodzakelijk is, of dat deze eerder een pragmatische en op de tijdgeest gestoelde achtergrond heeft. In de loop van de kerkgeschiedenis waren er weliswaar verschillende handelwijzen en uitwassen, waarop Philip in zijn boek ook wijst. Toch was men het steeds erover eens dat de vrouw in het openbaar niet op de voorgrond moest treden. Deze overeenstemming brokkelt echter sinds enkele decennia af, zowel in de grote kerken alsook in evangelische gemeenten en nu ook binnen wat men noemt de Broederbeweging.

Uitgerekend in een tijd waarin het feminisme, de emancipatie en de genderideologie de verschillen tussen de geslachten loochenen, stelt Philip Nunn vast dat wij beter afscheid kunnen nemen van een leer die bijna tweeduizend jaar lang *niet* ter discussie heeft gestaan. Natuurlijk kan een leer vele eeuwen verborgen zijn geweest en nu opnieuw aan het licht komen, zoals dit in de Reformatie met de leer van de rechtvaardiging of in het Reveil met de leer van de opname van de gemeente daadwerkelijk is gebeurd. Ook het feminisme heeft beslist enkele positieve effecten gehad, zodat met bepaalde extreme standpunten in maatschappij en kerk afgerekend kon worden.

Wij gaan ons nu bezighouden met de vraag of de argumenten van dit boek vanuit de Schrift bezien overtuigend zijn, en of elke ernstige en godvrezende christen de indruk krijgt dat hij met een door de Geest van God geopenbaarde waarheid te maken heeft, of eerder met een mening die is ingegeven door de tijdgeest van deze wereld. Het is opvallend dat eenvoudige zinnen als 'laten de vrouwen zwijgen in de gemeenten; want het is hun niet geoorloofd te spreken, maar laten zij onderdanig zijn' (1 Kor. 14:34), zolang gedraaid en gekeerd worden tot het tegendeel eruit tevoorschijn komt. Het is zoals in de tijd van Habakuk: 'Daarom verliest de wet zijn kracht en komt het recht nooit meer tevoorschijn; (...) daarom komt het recht verdraaid tevoorschijn' (Hab. 1:4).

Het is betreurenswaardig dat mensen die jarenlang een Bijbels overtuigend inzicht in de gemeenten gehoord en ook zelf vertegenwoordigd hebben, niet meer een 'vasthouden' maar een 'loslaten' bepleiten. Voor degenen die in kringen zijn opgegroeid waar men altijd al anders argumenteerde, kan men begrip opbrengen dat ze zich niet zo snel door een andere zienswijze laten overtuigen.

Het is ook waarneembaar dat mensen die in een bepaalde beweging veel negatieve uitwassen hebben meegemaakt, de neiging hebben het kind met het badwater weg te gooien. De rol van de vrouw in een typisch conservatieve vergadering in de kring van de Broeders kan inderdaad op diverse punten twijfels oproepen, en er kunnen ernstige uitwassen te bespeuren zijn geweest, zodat vrouwen soms helemaal niet aan het

geestelijk leven deel hebben genomen. Het is bijvoorbeeld te betreuren dat gelovige vrouwen uit angst dat ze zouden gaan 'leren', samen helemaal niet over Gods Woord spreken.

We willen nu enkele argumenten van Philip Nunn preciezer bekijken en onderzoeken of zijn nieuwe overtuigingen een grondige toetsing kunnen doorstaan.

3. Het commentaar op de uitleg van Handelingen 2

De auteur begint zijn argumentatie met Handelingen 2. Hij schrijft op pag. 38 waarom hij dit als beginpunt heeft gekozen: *'Ik heb ervoor gekozen om bij Handelingen 2 te beginnen om twee redenen. De eerste is dat het chronologisch gezien vóór de eerste brieven van Paulus aan Timotheüs en aan de kerk in Korinthe valt. De tweede reden is dat dit gedeelte mij de ogen opende voor de mogelijkheid dat vrouwen soms tijdens een bijeenkomst van de kerk kunnen spreken, zonder dat ze daarmee het principe van de scheppingsorde geweld aandoen. Tot dat moment las ik de hele Bijbel door de 'bril' van 1 Korinthiërs 14:34, waar staat: 'Laten uw vrouwen in de gemeenten zwijgen'. Volgens mijn begrip van de betekenis van het woord 'zwijgen', zou elke vrouw die tijdens een gemeentelijke samenkomst zou spreken verkeerd zitten. Maar hier, in Handelingen 2, ziet het ernaar uit dat vrouwen spraken in de gemeente zonder dat zij zondigden, omdat de Heilige Geest er bij hen op aandrang om te spreken. Zoals al eerder opgemerkt stel ik voor dat je nog even niet nadenkt over 1 Korinthiërs 14, totdat we daar in hoofdstuk 9 verder op in zullen gaan. We vestigen nu onze aandacht op Handelingen 2 en proberen dit hoofdstuk voor zichzelf te laten spreken'.*

We moeten dus even niet nadenken over 1 Korinthiërs 14, wanneer wij ons met Handelingen 2 bezighouden! Terwijl Philip Nunn ons op pag. 40 erop wijst dat de brief aan de Korinthiërs ettelijke jaren vóór het boek Handelingen is geschreven.³ Vertel dit maar eens aan een broeder van destijds, die al enkele jaren het onderwijs van de brief aan de Korinthiërs kende. Zij hielden zich aan het 'gebod van de Heer', dat inhield dat de vrouwen moesten zwijgen in de gemeente. Gingen ze nu hun gemeentelijke praktijk veranderen, nadat ze het boek Handelingen hadden ontvangen? Juist de Korinthiërs konden en moesten het boek Handelingen verstaan tegen de achtergrond van het onderwijs dat Paulus hun jaren tevoren had gegeven. Zij konden eenvoudigweg 'nu even niet nadenken' over 1 Korinthiërs 14, terwijl zij het boek Handelingen lazen.

Philip Nunn gaat in zijn inleiding ervan uit dat het in Handelingen 2 om een *gemeentelijke* samenkomst gaat. Dat moet natuurlijk worden bewezen, en dat probeert hij als volgt

---

³ Opmerking van S. Isenberg: Het is zeer waarschijnlijk dat tussen de brief aan de Korinthiërs (ca. 57 na Chr.) en het boek Handelingen (ca. 63 na Chr.) slechts enkele jaren lagen.

te doen. Hij schrijft op pag. 40: *‘Zoals in een eerder hoofdstuk al benoemd is, voorziet het Nieuwe Testament niet in een definitie van wat een bijeenkomst van een gemeente precies is. Mijn voorstel was om iets een ‘kerkelijke bijeenkomst’ of ‘gemeentelijke samenkomst’ te noemen, wanneer een gemeente samenkomt voor een geestelijke activiteit en de Heilige Geest onder hen aanwezig is om hen te leiden in aanbedding, gebed of onderwijs. Vóór Pinksteren waren er geen gemeentelijke samenkomsten, omdat er geen kerk was. Sommigen zouden daar tegenin kunnen brengen dat deze bijeenkomst van gelovigen geen ‘gemeentelijke samenkomst’ was toen het begon, maar het werd er duidelijk wel één toen de Heilige Geest op hen neerdaalde. (...) Maar het feit dat dit een speciale en unieke gebeurtenis in de geschiedenis was, is niet in tegenspraak met het feit dat het een gemeentelijke samenkomst was, een heel speciale: de eerste’.*

Terecht stelt Philip Nunn vast dat men voorafgaand aan Pinksteren niet van een ‘gemeentelijke samenkomst’ in eigenlijke zin kon spreken. Toch beweert hij dat men deze eerste samenkomst achteraf als een eerste klassieke gemeentelijke samenkomst zou kunnen typeren, en stelt een definitie voor wanneer men zo’n bijeenkomst als gemeentelijke samenkomst zou kunnen typeren.

Waarom doet hij moeite een eigen definitie te geven, als de Heilige Schrift al eenduidig definieert wat een gemeentelijke samenkomst is? In Mattheüs 18:20 staat: ‘Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn naam, daar ben Ik in hun midden’. Waren deze eerste gelovigen in Handelingen 2 werkelijk tot de naam van de Heer Jezus vergaderd? Daarvan lezen we in ieder geval niets. Daar hadden ze ook geen enkele aanleiding toe, want tot op dit moment bestond de gemeente immers nog helemaal niet. Op zijn eigen conclusie en definitie bouwt Philip aansluitend al zijn verdere onderwijs. Als Bijbelleraar zou hij moeten weten dat men op vermoedens en conclusies geen leer kan bouwen; in het verleden heeft een dergelijke handelwijze al veel schade aangericht.

Zelfs als de samenkomst op de Pinksterdag een soort eerste samenkomst van de gemeente was – wat trouwens nog niet met zekerheid kan worden gezegd –, dan moet men zich toch realiseren dat de Geest van God vele verdere openbaringen, verordeningen en regels voor het samenkomen van de gelovigen pas na het gebeuren op de Pinksterdag gegeven heeft. Laten we echter aannemen dat de vrouwen op de Pinksterdag in de samenkomst werkelijk in vreemde talen gesproken hebben – wat helemaal niet zeker is, want we lezen slechts dat op ‘ieder van hen’ de Heilige Geest viel⁴, maar niet dat ‘ieder van hen’ in talen gesproken heeft⁵ – dan zou toch de vraag

---

⁴ Noot van de vertaler: Hoewel dit waar is, wordt het werkwoord ‘vallen’ voor de uitstorting van de Heilige Geest niet hier in Hand. 2, maar pas enkele hoofdstukken verder, in Hand. 10:44 en 11:15, gebruikt.

⁵ Noot van de vertaler: Dit lijkt mij moeilijk vol te houden. In Hand. 2:4 staat: ‘En zij werden allen vervuld met de Heilige Geest en begonnen in andere talen te spreken’. Zowel ‘werden vervuld’ als ‘begonnen’ hebben als onderwerp ‘zij allen’.

zijn: Welke betekenis heeft het voor ons, als de apostel Paulus op een later moment een 'gebod van de Heer' (1 Kor. 14:37) doorgeeft, dat de vrouwen in de gemeenten moeten zwijgen?

Het is werkelijk zinloos erover te speculeren of ook de vrouwen zich toen in het openbaar hebben geuit. Aangezien in de Heilige Schrift niet wordt gezegd dat de vrouwen dit daadwerkelijk hebben gedaan, ligt de bewijslast bij Philip Nunn. In ieder geval worden zowel in het eerste als in het tweede hoofdstuk van het boek Handelingen heel vaak de mannen speciaal aangesproken (Hand. 1:16; 2:5,14,22). Daarbij moeten we ons realiseren dat in die tijd de vrouwen helemaal niet gewend waren op deze manier in de openbaarheid te treden. Het is echter zeker mogelijk dat er vrouwen waren die, evenals de dochters van Filippus, profeteerden. Maar we lezen ook hierbij niet dat dit in de gemeente plaatsvond.

Op pag. 39 schrijft Philip Nunn: *'Zoals we verderop zullen zien, citeert Petrus de volgende woorden van de profeet Joël als hij uitlegt wat er gebeurt, die expliciet mannen en vrouwen twee keer benoemt: 'En het zal zijn in de laatste dagen, zegt God, dat Ik zal uitstorten van Mijn Geest op alle vlees; en uw zonen en uw dochters zullen profeteren (...). En ook op Mijn dienaren en op Mijn dienaressen zal Ik in die dagen van Mijn Geest uitstorten en zij zullen profeteren' (Hand. 2:17). Waarom citeert hij deze tekst om uit te leggen wat er gebeurt? Zeer waarschijnlijk omdat zowel mannen als vrouwen hierbij betrokken waren.'*

Natuurlijk kunnen vrouwen eveneens betrokken zijn geweest bij het Pinkstergebeuren en in talen hebben gesproken. Maar wanneer men de Bijbeltekst onbevooroordeeld leest, hadden de mensen in Jeruzalem er geen problemen mee dat het misschien juist vrouwen waren, maar dat de mensen zich blijkbaar als dronken gedroegen: 'Anderen echter zeiden spottend: Zij zijn vol zoete wijn' (Hand. 2:13). Met het oog daarop citeert de apostel Petrus uit de profeet Joël (Jl. 3:1-2). Weliswaar worden in dit vers ook vrouwen genoemd, maar dat is daar helemaal niet het hoofdthema, zoals broeder Nunn graag zou zien. Petrus wil eerst duidelijk maken: Kijk eens in jullie eigen Schriften. Dit verschijnsel van het spreken in vreemde talen zouden jullie toch uit jullie eigen Schriften moeten kennen. Hij gebruikt dit citaat niet, zoals Philip Nunn schrijft, *'zeer waarschijnlijk omdat zowel mannen als vrouwen hierbij betrokken waren'* (pag. 39), maar hoogstwaarschijnlijk doet hij dat eerder omdat hij het verschijnsel van het spreken in talen wil verklaren.

Met evenveel recht als waarmee Philip Nunn beweert dat bij deze gelegenheid ook vrouwen hebben gesproken – omdat Petrus het vers tot dit punt citeert –, zou een ander kunnen zeggen dat Petrus de volgende zin uit de profeet Joël vermeldt, aangezien op die dag veel bloed is vergoten en er een grote maansverduistering heeft plaatsgevonden. Het citaat eindigt namelijk als volgt: 'Bloed en vuur en rookwalm. De zon zal veranderd worden in duisternis en de maan in bloed' (Hand. 2:19-20; Jl. 2:30-31).

We moeten dus begrijpen waar het Petrus om ging toen hij de profeet Joël citeerde: het ging hem niet om de vrouwenkwestie, ook niet om de begeleidende verschijnselen op de toekomstige dag des Heren, maar om het punt dat sommigen dachten dat de talensprekers *dronken* waren (Hand. 2:13). Het is op zijn minst interessant dat de apostel Petrus het citaat uit Joël afsluit met de woorden: 'En het zal gebeuren dat *ieder* die de naam van de Heer aanroept, behouden zal worden' (Hand. 2:21). In Joël 2:32 gaat de zin als volgt verder: '(...) want op de berg Sion en in Jeruzalem zal ontkoming zijn'. Dit deel van de zin laat Petrus weg. Hij werd dus door de Geest geleid om het citaat midden in de zin af te breken – mogelijk omdat de behoudenis niet direct met 'de berg Sion' en met 'Jeruzalem' te maken had, maar zich nu over de hele wereld zou uitbreiden ('ieder'). Dat zou een reden kunnen zijn waarom de Geest van God de apostel Petrus ertoe geleid heeft zoveel uit Joël te citeren. Niet om te laten zien dat nu elk woord letterlijk vervuld werd, maar om het wonder van de talen te verklaren en met de prediking op de Pinksterdag de deur te openen voor wereldevangelisatie, doordat hij van Joël de woorden citeert: 'En het zal gebeuren dat ieder die de naam van de Heer aanroept, behouden zal worden' (Hand. 2:21, en vgl. vs. 38-41).

Philip Nunn argumenteert als volgt: Petrus is door de Geest geleid om ook de verzen met de dochters en de dienaressen te citeren, om aan te tonen dat het ook voor een vrouw in de gemeentelijke samenkomst mogelijk is te spreken en niet te zwijgen. Als dat werkelijk zo was, zou hij ook moeten verklaren waarom Petrus niet na *die* woorden het citaat afbreekt. Want het is duidelijk dat de daarop volgende dingen eveneens nog niet in vervulling zijn gegaan, zoals hijzelf toegeeft.

Als wij de vraag proberen te beantwoorden waarom Petrus zoveel uit Joël citeert, hebben wij hierboven al op vers 21 gewezen. Maar er is nog een reden. Het is goed er rekening mee te houden dat Israël nog een genadetijd kreeg om naar God terug te keren. Petrus zegt ook in Handelingen 3:19-20 nog tegen *Israëlieten*: 'Hebt dan berouw en bekeert u, opdat uw zonden worden uitgewist, opdat de tijden van verkwikking komen van het aangezicht van de Heer en Hij de voor u voorbestemde Christus, Jezus, zendt, die de hemel moet opnemen tot op de tijden van de herstelling van alle dingen, waarvan God heeft gesproken door de mond van zijn heilige profeten van oudsher'.

Dit zegt Petrus tegen de Joden, niet tegen de heidenen. Als ze berouw zouden hebben betoond, zou Christus direct zijn teruggekomen; de tijden van de herstelling van alle dingen hadden kunnen aanbreken en het citaat uit Joël zou letterlijk in vervulling zijn gegaan. God wist natuurlijk dat de Joden niet alleen de in nederigheid gekomen Messias zouden afwijzen, maar ook de aan Gods rechterhand verhoogde Messias. Wat op de Pinksterdag gebeurde, had op die manier een dubbele betekenis. Als Israël als volk zijn Messias had aangenomen, dan zou, zoals gezegd, de profetie van Joël letterlijk in vervulling zijn gegaan. Maar omdat Israël zijn Messias afwees, diende het citaat uit Joël slechts als bewijs dat de gelovigen niet buiten hun zinnen, maar met de Heilige

Geest vervuld waren. Gedreven door de Heilige Geest zei de apostel niet: 'Toen ging in vervulling', maar 'dit is het'.

Inderdaad zullen in de toekomst kort voor het begin van de dag des Heren de 'zonen en dochters profeteren', maar hier staat niet vermeld dat dit in een christelijke samenkomst zal plaatsvinden. Die zal er dan ook niet meer zijn, aangezien de gemeente dan al lang opgenomen is. Maar ook in onze bedeling mogen de vrouwen, zoals bekend is, bidden en profeteren, als zij zich bedekken – maar niet in de gemeente. De gedachte aan deze dubbele betekenis zou ons erg voorzichtig moeten maken om de verstrekkende conclusies te trekken, waartoe Philip Nunn op deze plaats oproept.

Op pag. 40 schrijft hij: *'Handelingen 2 is waarschijnlijk rond 70 na Christus geschreven. Dat is 15 of 20 jaar nadat Paulus zijn eerste brief aan Korinthe schreef. Ik vind het veelzeggend dat 15 of 20 jaar nadat Paulus voorziet in richtlijnen en instructies voor bijeenkomsten van de kerk, Lukas zijn lezers wil wijzen op de eerste bijeenkomst van de kerk, waarin de Heilige Geest alle gelovigen die aanwezig waren in dat huis enthousiasmeerde en in staat stelde om hoorbaar deel te nemen, zowel mannen als vrouwen.'*

Wij zijn hierboven al op dit citaat ingegaan. Er moet hier nogmaals op gewezen worden dat het helemaal niet zeker is dat vrouwen hoorbaar aan deze samenkomst deelnamen. De Bijbeltekst laat dat open. Wat wel zeker is: 'Zij begonnen in andere talen te spreken, zoals de Geest hun gaf uit te spreken' (Hand. 2:4). Zij konden dus niet zomaar spreken zoals ze wilden, maar het gebeurde onder de controle van de Geest.

Als wij de uitleg van Philip Nunn over Handelingen 2 overzien, rijzen er veel vragen. Hij grijpt niet terug op duidelijke uitspraken van de Bijbel, maar spreekt vermoedens uit en trekt daaruit conclusies, die men ook heel anders kan trekken. Daarom was het geen goede keus om met Handelingen 2 te beginnen. Op vermoedens en conclusies kan geen gezonde leer worden gebouwd. Op pag. 41 schrijft hij: *'Handelingen 2 beschrijft daarom twee gebeurtenissen op de Pinksterdag: de eerste 'gemeentelijke samenkomst' (Hand. 2:1-4), gevolgd door een bijeenkomst die diende voor evangelisatie (Hand. 2:5-41). Wat die laatste betreft weten we zeker dat Petrus sprak, toen de 3000 mensen bij elkaar gekomen waren en hebben we het sterke vermoeden dat in de straten van Jeruzalem alle gelovigen in talen spraken en 'over de grote werken van God' tegen de mensen om hen heen. Wat betreft de mensen die spraken tijdens de eerste gemeentelijke samenkomst van de kerk in het huis, staat er duidelijk 'allen' (Hand. 2:4).'*

Het klopt dat het hier in Handelingen 2 om twee verschillende gebeurtenissen gaat. Of hier werkelijk sprake was van een 'samenkomen als gemeente', is absoluut niet duidelijk.

Of werkelijk allen in het huis in talen gesproken hebben, is ook niet duidelijk⁶. Over de vraag wie dan in de straten van Jeruzalem in talen gesproken hebben, kan men slechts speculeren. Men kan ook vermoedens in een heel andere richting uitspreken, zoals ik hierboven heb laten zien, aangezien in Handelingen 1 en 2 heel vaak de mannen en de broeders worden aangesproken (Hand. 1:16; 2:5,14,22).

We komen hier leerstellig niet verder. Daarvoor zullen we andere Schriftplaatsen moeten bestuderen, die duidelijker spreken. Handelingen 2 is niet geschreven om ons een verhandeling over de dienst van de vrouw in de gemeente te geven. In 1 Korinthiërs 14 daarentegen komt dit onderwerp expliciet aan de orde. Ondanks alle vermoedens die Philip zelf ook erkent, bouwt hij daarop aansluitend een leer op; en dat is niet correct. Veel voor de hand liggender is het de eenduidige teksten te nemen en dan te kijken hoe de onduidelijker teksten in dit beeld passen.

Philip Nunn doet duidelijk zijn best om zich voorzichtig uit te drukken. Dat is te prijzen, maar het is tegelijk een grote zwakheid, omdat hij – uitgaande van deze positie – zijn kijk op de vrouwenkwestie in de gemeente veranderd heeft. Hij schrijft, zoals hierboven reeds vermeld, op pag. 38: *'Ik heb ervoor gekozen om bij Handelingen 2 te beginnen om twee redenen. De eerste is dat het chronologisch gezien vóór de eerste brieven van Paulus aan Timotheüs en de kerk in Korinthe valt. De tweede reden is dat dit gedeelte mij de ogen opende voor de mogelijkheid dat vrouwen soms tijdens een bijeenkomst van de kerk kunnen spreken, zonder dat ze daarmee het principe van de scheppingsorde geweld aandoen. Tot dat moment las ik de hele Bijbel door de 'bril' van 1 Korinthiërs 14:34, waar staat: 'Laten uw vrouwen in de gemeenten zwijgen'. Volgens mijn begrip van de betekenis van het woord 'zwijgen', zou elke vrouw die tijdens een gemeentelijke samenkomst zou spreken fout zitten. Maar hier, in Handelingen 2, ziet het ernaar uit dat vrouwen spraken in de gemeente zonder dat zij zondigden, omdat de Heilige Geest er bij hen op aandrang om te spreken'* (onderstrepingen door S. Isenberg).

Philip Nunn heeft dus zijn mening veranderd, omdat het 'ernaar uitziet dat de vrouwen spraken in de gemeente'. Is dat een goede basis om van inzicht te veranderen en duidelijke uitspraken van de Schrift te relativiseren? Nogmaals: natuurlijk is het voorstelbaar dat bij beide gelegenheden – in het huis en later buiten op straat – ook vrouwen in andere talen gesproken hebben. Volgens Hebr. 6 hebben diverse Hebreeën (Joden) 'de krachten van de toekomstige eeuw geproefd' (Hebr. 6:5), en daarbij hoorde ook de gave van het spreken in talen, die nu ook 'dochters' en 'dienaressen' ontvingen, zoals Petrus door het citaat uit Joël duidelijk maakt.

---

⁶ Noot van de vertaler: deze conclusie lijkt mij onontkoombaar; zie mijn eerdere voetnoot 5 (pag. 12).

We hebben hier met een eenmalige situatie te maken. Deze wondertekenen hielden in deze vorm al korte tijd na de apostelen op. Zoals hierboven al vermeld, blijkt de eenmaligheid van de situatie echter ook uit het feit dat Israël berouw had kunnen tonen (vgl. Hand. 3:19-21); als dit was gebeurd, zou het citaat uit Joël letterlijk in vervulling zijn gegaan. Deze eenmalige situatie als standaard voor de nieuwtestamentische gemeente te nemen, is een allesbehalve solide basis.

4. Het commentaar op de uitleg van 1 Timotheüs 2

We komen nu bij de uitleg van 1 Timotheüs 2. Philip Nunn zet uiteen dat naar zijn mening de samenhang in dit hoofdstuk geen precieze context zou bieden, dat 'in elke plaats' in vers 8 beter kan worden weergegeven door: 'op elke plaats van samenkomst'; en dat het woord 'evenzo' op het bidden betrekking heeft, en niet op het 'ik wil' van de apostel Paulus.

Op pag. 44 schrijft hij onder het kopje 'Waar zouden deze richtlijnen toegepast moeten worden?' het volgende: *'Vraagt de tekst Ik sta niet toe dat een vrouw onderwijs geeft (zie 1 Tim. 2:12) bijvoorbeeld van ons dat een christenvrouw alleen niet mag onderwijzen in de context van een gemeentelijke samenkomst, of ook niet in huisgroepen, op jeugdkampen en seminars. Of zou ze überhaupt niet mogen onderwijzen op plekken waar mannen aanwezig zijn, ook niet op taalscholen, in het beroepsonderwijs en op universiteiten? Of moeten we dit zien als een verbod voor vrouwen om Bijbels en geestelijk onderwijs te geven aan mannen? Paulus geeft ons in deze brief niet de precieze context'*.

Een mogelijkheid om een bepaalde zienswijze in diskrediet te brengen, is deze ter discussie te stellen (vgl. reeds Gen. 3:1). Er wordt in deze alinea geen motivering aangevoerd voor de eigen overtuiging, er worden simpelweg vraagtekens geplaatst. Zou de Bijbeltekst werkelijk betekenen dat...? En er is al twijfel gezaaid. Ook verderop volgt geen duidelijke Bijbelse motivering. Philip Nunn schrijft: *'Paulus geeft ons in deze brief niet de precieze context'*. Is dat echt waar? De context in 1 Timotheüs is toch heel duidelijk, en ik geloof niet dat iemand dit zou tegenspreken. Het sleutelvers voor een juist begrip van deze brief is: 'Opdat je weet hoe men zich moet gedragen in het huis van God, dat is de gemeente van de levende God, de pilaar en grondslag van de waarheid' (1 Tim. 3:15⁷). Aangezien het in 1 Timotheüs 2 heel duidelijk om het gedrag gaat (bidden,

---

⁷ Noot van de vertaler: Philip Nunn noemt deze tekst wel degelijk, en wel precies voorafgaand aan het hierboven besproken citaat. Hij bespreekt deze tekst echter niet als sleuteltekst, maar stelt er enkele vragen bij die hij voor zijn onderwerp van belang acht, namelijk: *'Wat bedoelt Paulus met het huis van de levende God? Moeten de instructies die in deze brief gegeven worden toegepast worden in de gemeentelijke samenkomsten? Of op alle activiteiten binnen de christelijke gemeenschap (inclusief hun bijeenkomsten)? Of moeten ze opgevolgd worden door christenen in de samenleving?'*

zich kleden, leren), is de samenhang toch wel duidelijk: Hoe gedraag ik mij in het huis van God?

Hierbij moeten we ons natuurlijk de vraag stellen: Wat betekent de woordgroep ‘in het huis van God’? Worden daarmee de samenkomsten bedoeld, of gaat het om ons hele leven als christenen? Wedergeboren christenen zijn ‘een woonplaats van God in de Geest’ (Ef. 2:22). Zij worden ‘ook zelf als levende stenen gebouwd’ en zijn een ‘geestelijk huis’ (1 Petr. 2:5). En volgens 1 Timotheüs 3:15 bestaat er ook een daarmee samenhangend gedrag in het huis van God. Onafhankelijk van de vraag of een christen thuis is of de gemeentelijke samenkomsten bijwoont, hij verblijft voortdurend in het huis van God. Hij gaat niet op zondag het huis van God binnen en twee uur later daar weer uit.

De apostel Paulus schrijft hier geen brief aan een gemeente, maar aan een jonge broeder. Deze moet in beginsel weten hoe men zich in het huis van God behoort te gedragen. Zelfs in hoofdstuk 3, waar het om de kwestie van de oudsten gaat, zal wel niemand eraan twijfelen dat de oudsten hun dienst vooral buiten de samenkomsten verrichten, en dat deze niet tot de twee of drie uren van samenkomen in de week beperkt is – wat broeder Nunn ook zelf bevestigt. We bidden ook niet alleen dan ‘voor alle mensen, voor koningen en alle hooggeplaatsten’ (1 Tim. 2:2), wanneer we als gemeente voor het gebed bij elkaar zijn, maar ook privé in onze huizen of op de huiskringen. Mannen behoren niet slechts in de gemeente hun stem tot God te verheffen, maar ‘op elke plaats’ (1 Tim. 2:8). In de context wordt niet de speciale plaats van de samenkomst bedoeld, maar ‘elke plaats’.

Deze woorden komen in totaal driemaal in het Nieuwe Testament voor, en elke keer gaat het *niet* om de plek van de gemeentelijke bijeenkomst, maar heel eenvoudig en algemeen om ‘elke plaats’ (vgl. 1 Kor. 1:2; 2 Kor. 2:14; 1 Thess. 1:8). Is de context dus werkelijk zo moeilijk te ontdekken, zoals Philip Nunn schrijft? Interessant genoeg wijst hij erop hoeveel aanwijzingen het Nieuwe Testament bevat voor het algemene gedrag in het christelijk leven; maar alleen hier zou hij een uitzondering willen maken met alle verstrekkende consequenties van dien. Hij overtuigt ons dus niet aan de hand van de Heilige Schrift, maar neemt voor zichzelf de beslissing het zo te willen zien. Kan men werkelijk zo gemakkelijk over de uitspraak ‘Houd wat u hebt’ heenstappen?

Op pag. 44 schrijft Philip Nunn: *‘Instructies over het herkennen en aanwijzen van opzieners (1 Tim. 3:1-7) en diakenen (1 Tim. 3:8-13) bijvoorbeeld, zijn duidelijk van toepassing op het hele kerkelijke leven – en niet alleen over wat er gebeurt binnen de gemeentelijke samenkomsten. Op dezelfde wijze is het advies over hoe men moet omgaan met oudere en jongere mensen, mannen, vrouwen en weduwen algemeen toepasbaar op het leven binnen de kerk (1 Tim. 5:1-16). De aanwijzingen ‘Evenzo wil ik dat de vrouwen zich tooien met eerbare kleding, ingetogen en bezonnen’ en*

dat zij 'goede werken' moeten doen, zijn waarschijnlijk niet alleen bedoeld voor de bijeenkomsten of voor het gemeentelven. Het is waarschijnlijker dat dit van toepassing was op het algemene leven van christelijke vrouwen, inclusief hun activiteiten die ze ondernamen als deel van de kerk en in de bijeenkomsten'.

'Veel hedendaagse commentaren gaan ervan uit dat de aanwijzingen over gebed en onderwijs die we vinden in 1 Timotheüs 2 alleen van toepassing zijn op de kerkelijke bijeenkomsten. Sommige commentaren verbreden dit door ook een aantal publieke gelegenheden erbij te betrekken. In het verleden werd dit hoofdstuk gebruikt om vrouwen uit te sluiten van onderwijsfuncties op hogescholen en universiteiten. In het volgende zal men zien dat ik de aanwijzingen uit 1 Timotheüs 2 in de eerste plaats toepas op de gemeentelijke samenkomsten. Ja, dat is mijn keus. Ik denk dat het de meest redelijke optie is van alle mogelijke verklaringen die ik ben tegengekomen'.

Philip Nunn geeft hier een heel sterk argument waarom de aanwijzingen in de brief aan Timotheüs op het algemene leven van de gemeente betrekking hebben, en niet op de gemeentelijke samenkomsten alleen. Het is alleen al qua logica voor een gewone lezer niet te begrijpen hoe iemand kan schrijven: *'Instructies over (...) (1 Tim. 3:1-7) en (...) (1 Tim. 3:8-13) bijvoorbeeld, ... duidelijk (...) en niet alleen over wat er gebeurt binnen gemeentelijke samenkomsten. Op dezelfde wijze is het advies (...) algemeen toepasbaar op het leven binnen de kerk (1 Tim. 5:1-16). De aanwijzingen 'Evenzo wil ik dat de vrouwen zich tooien met eerbare kleding, ingetogen en bezonnen' en dat zij 'goede werken' moeten doen zijn waarschijnlijk niet alleen bedoeld voor de kerkelijke bijeenkomsten of voor het kerkelijk leven. Het is waarschijnlijker dat dit van toepassing was op het algemene leven van christelijke vrouwen'* (onderstrepingen door Isenberg).

Twee zinnen verderop schrijft hij uiteindelijk: *'In het volgende zal men zien dat ik de aanwijzingen uit 1 Timotheüs 2 in de eerste plaats toepas op de gemeentelijke samenkomsten'.* Hoewel hij 'duidelijk' ziet dat het anders is en dat het 'onwaarschijnlijk' is dat het zo is, sluit hij zich toch bij de tegenovergestelde mening aan. Wat is er toch met broeder Nunn gebeurd, dat hij hier zoiets schrijft?

Evenzo schrijft hij op pag. 44: *'Hier vraagt Paulus de mannen om op een bepaalde manier te bidden. Wanneer je, net als ik, denkt dat deze instructies in de eerste plaats van toepassing zijn op de gemeentelijke samenkomst, bedoelt Paulus met 'alle plaatsen': 'in iedere gemeente' (dit is ook mogelijk in 1 Kor. 1:2 en in 1 Thess. 1:8). Als alternatief kun je deze tekst zien als een algemene oproep voor mannen om publiekelijk te bidden'.*

Ik ben niet dezelfde mening toegedaan als Philip Nunn en betrek dit vers niet alleen op de samenkomsten van de gemeente, want het is, zoals hijzelf toegeeft, 'duidelijk' dat het niet alleen daarop betrekking heeft. Integendeel, de Heilige Geest legt door de woorden van de apostel Paulus op de mannen de verantwoordelijkheid dat zij moeten bidden

‘met opheffing van heilige handen, zonder toorn en twist’ (1 Tim. 2:8). Om welke reden zou dat alleen voor de samenkomsten gelden? Vooral omdat de apostel daarbij aangeeft dat zij dat ‘op elke plaats’ behoren te doen. In onze taal dus: gewoon overal. Philip ziet zelf de zwakte van zijn argument, als hij schrijft: *‘Als alternatief kun je deze tekst zien als een algemene oproep voor mannen om publiekelijk te bidden’* (p. 44).

Op pag. 45 kiest hij voor de volgende uitleg: *‘Het is vrouwen toegestaan te bidden. Het ‘evenzo’ verwijst naar de manier waarop de apostel wilde dat vrouwen baden. Aangezien mannen vatbaarder waren voor boosheid en twisten en vrouwen meer geneigd waren om de focus op hun uiterlijke verschijning te leggen (hippe haardracht, parels, dure kleren) – allebei ongewenst gedrag voor mensen die belijden dat zij bij elkaar komen om God te aanbidden – zou Paulus dan zeggen: Ik wil dat mannen op gepaste wijze bidden op iedere plek, zonder boosheid of twistgesprekken aan te gaan, ‘evenzo’ wil ik dat vrouwen op gepaste wijze bidden op iedere plek, zonder overdreven aandacht te besteden aan hun uiterlijk. Ze moet zichzelf mooi maken door het doen van goede werken’.*

Betrouwbare uitleggers hebben erop gewezen dat deze uitleg grammaticaal niet vol te houden is. Ik ken geen deskundige op het gebied van het Grieks, die deze alternatieve manier van lezen ondersteunt. Van in totaal 36 Engelse, 28 Duitse en 6 Nederlandse Bijbelvertalingen hebben slechts twee⁸ deze manier van vertalen gekozen. Dat is dus een verhouding van 2 op 70, waarbij de vraag is of men de beide overblijvende vertalingen als echte vertalingen kan beschouwen. Hebben werkelijk alle Bijbelvertalers, afkomstig uit totaal verschillende kringen, zich vergist?

Het ‘evenzo’ <ook> moet verbonden worden met het ‘ik wil dan’. Het gaat hier om een tweede ‘dat-zin’, parallel met de eerste. Paulus wil dus twee dingen. Voorafgaand aan de tweede ‘dat-zin’ moet ‘evenzo wil ik’ worden aangevuld: een zogenaamde ellips⁹.

---

⁸ De ene vertaling is de Willibrordvertaling 1978, die nogal fantasierijk vertaalt en dus in 1 Tim. 2:8 de gemeentelijke samenkomst invoegt: ‘Ik wil dus dat op elke plaats waar de gemeente samenkomt om te bidden’. Een dergelijke vertaling diskwalificeert zich m.i. als onbetrouwbaar (opmerking van de vertaler: in de herziene editie van 2017 is deze fout overigens hersteld).

De andere Bijbelvertaling is de *Complete Jewish Bible* van David H. Stern, die in 1998 verscheen. Hierover staat op de website <https://www.gotquestions.org/Complete-Jewish-Bible-CJB.html> het volgende: ‘It does tend to be very ‘free’ in its renderings, sometimes interpreting instead of translating’, oftewel: ‘Het is een vrije weergave, die meer interpreteert dan vertaalt’.

⁹ Noot van de vertaler: Ik ondersteun Isenberg hierin volledig. Paulus wil dus niet één ding, maar twee dingen, die in het Grieks allebei worden aangegeven met dezelfde zinsconstructie (2x een zgn. accusativus cum infinitivo), die in het Nederlands moet worden weergegeven door tweemaal een ‘dat-zin’: 1. dat de mannen bidden etc.; 2. dat de vrouwen zich tooien etc.

Het woord ‘evenzo’ moet worden geplaatst bij een verzwegen tweede ‘ik wil’, want gezien de genoemde zinsconstructie moet die werkwoordvorm erbij gedacht worden. Het woord ‘evenzo’ zou ook in de tweede ‘dat-zin’ getrokken kunnen worden, en dan zou men kunnen vertalen ‘dat evenzo de vrouwen ...’. Bezwaar:

Ik ken ook geen Duitstalig Bijbelgetrouw commentaar die de uitleg van Philip Nunn ondersteunt¹⁰.

Wat gebeurt hier eigenlijk? Men neemt de ‘onwaarschijnlijkste’ uitleg van de woordgroep ‘in elke plaats’ en maakt daarvan ‘gemeentelijke samenkomsten’, nadat men zelf vier tegenargumenten heeft aangevoerd en geen ondersteunende argumenten genoemd heeft. Men heeft daarbij weliswaar niet het heilige Woord van God aan zijn kant, maar goed, deze mening bestaat per slot van rekening – dus kiest men daarvoor. Daarbij blijft het echter niet. Men stelt vast dat er ergens op de wereld (zogenaamde) deskundigen op het gebied van het Grieks zijn, die van mening zijn dat men de woorden ‘evenzo <ook>’ tevens op het bidden van de vrouwen kan laten slaan. Men heeft dan weliswaar het wetenschappelijk gezag van de meeste deskundigen (uit de meest diverse christelijke kringen) tegen zich, maar men kiest voor de bijzondere mening. Met dit werktuig in de hand haalt men er dan andere Bijbelplaatsen bij, die vervolgens ook in een ander licht komen te staan. Zelfs als men niet zo bedreven is in het Grieks, kan men toch uit de samenhang de betekenis van deze Schriftplaats heel goed begrijpen. Hoe stelt broeder Nunn zich dat praktisch voor? Moeten vrouwen hun sieraden afleggen als ze in de gemeente bidden, en deze weer omdoen als ze ergens anders bidden?

Naar mijn mening doen we het Woord van God op deze manier geweld aan, en ik kan niet begrijpen met wat voor vanzelfsprekendheid hier goede en overtuigende verklaringen terzijde geschoven worden. Wat is de reden om hier een goede en solide Schriftuitleg op te geven? Het lijkt er eerder op dat er sprake is van een verborgen agenda. De uitkomst moet zijn, dat de vrouwen hoorbaar aan de gemeentelijke samenkomsten deel mogen nemen.

De man neemt bij het bidden in het openbaar *een leidende positie in*. Daarom moet hij zich bewust zijn van zijn verantwoordelijkheid om heilige handen zonder toorn of twist op te heffen. De vrouw treedt *vooral door haar uiterlijke verschijning op de voorgrond*; daarvan moet zij zich bewust zijn, en zich daarom ingetogen en onopvallend kleden. Dat is de eenvoudige samenhang tussen deze beide verzen.

---

het verwijst dan niet naar iets dat al eerder in een ‘dat-zin’ genoemd is – en dat moet wel bij een correcte ellips! De fout van uitleggers als Philip Nunn is dat zij in de tweede ‘dat-zin’ een werkwoordsvorm ‘bidden’ erbij bedenken, en daarmee de zinsconstructie volledig ontwrichten.

Onzeker is of het woordje <ook> in de Griekse tekst hoort. Waar het nu staat, is het lastig verklaarbaar (<ook>, nl. evenals de mannen, die kennelijk geen kledingvoorschriften nodig hebben, of ‘eveneens [wil ik] ook dat de vrouwen etc.’. Dat lijkt echter een doublure met ‘eveneens’ op te leveren. Mogelijk is het door een afschrijver per ongeluk toegevoegd. Conclusie: wat Paulus ten aanzien van de mannen wil, heeft met bidden te maken; wat Paulus ten aanzien van de vrouwen wil, heeft met kleding te maken.

¹⁰ Noot van de vertaler: In de tekst van Isenberg volgt nu een opsomming van Duitstalige Bijbelcommentaren die voor het Nederlands taalgebied minder relevant zijn. Ik heb deze daarom weggelaten.

Op pag. 49 schrijft Philip Nunn: ‘*Gebruikmakend van het principe van de scheppingsorde moedigt de apostel vrouwen aan om geen onderwijs te geven aan mannen tijdens de diensten en geen gezag uit te oefenen over of leiding te geven aan mannen binnen de kerk. Het geven van onderwijs binnen de gemeentelijke samenkomsten en het leiden van de gemeente (het zijn van oudste) is een verantwoordelijkheid die gegeven wordt aan daarvoor geschikte mannen’ (onderstrepingen door Isenberg).*

Waarom wordt hier een beperking aangebracht (zie de onderstreepte gedeelten)? Gemeentelijke samenkomsten worden hier niet genoemd – wat ook, zoals Philip Nunn geschreven heeft, ‘onwaarschijnlijk’ is – en evenmin gaat het er slechts om mannen te onderwijzen. Waarom ontbreekt echter het zinsdeel ‘maar zij moet stil zijn’ (1 Tim. 2:12). Hier wordt aan het Woord van God het ene *toegevoegd* en het andere *weggelaten*¹¹. Het gaat, zoals we hierboven al gezien hebben, in de hele brief aan Timotheüs zeker niet alleen om de drie uren van samenkomen in de week, maar om het hele leven als christen. We gaan niet op zondag het huis van God binnen en er na de samenkomst weer uit. De leiding van de Heilige Geest moet niet tot de samenkomst beperkt worden, maar uitgebreid worden tot alle terreinen van het *christelijk* leven. Maar zelfs deze uitleg is niet dwingend; met evenveel recht kan men uit deze verzen een algemene regel afleiden, die met het principe van de scheppingsorde volledig in overeenstemming is. Namelijk: ook in het dagelijks leven behoort een vrouw niet over een man te heersen. Want ook de scheppingsorde geldt niet alleen binnen de gemeente, maar deze is fundamenteel en universeel.

Ten slotte is het met betrekking tot 1 Timotheüs 2 misschien goed te bedenken dat men te ver gaat als men op basis van deze Schriftplaats leert dat een vrouw nooit mag bidden als er mannen aanwezig zijn. Men kan deze *conclusie* wel trekken, maar het wordt niet expliciet gezegd. Hier worden vooral de mannen aangesproken om in het openbaar bij het gebed de leiding te nemen. Dat hier sprake is van ‘mannen’ (meervoud) is een aanwijzing dat het hier minder over de privé-sfeer of het familieleven gaat, maar meer over de openbaarheid, waar meer christenen bij elkaar zijn, bijvoorbeeld in huiskringen of gebedsontmoetingen. Deze meer of minder openbare terreinen (afgezien van de gemeentelijke samenkomsten) heeft Paulus dan ook op het oog in 1 Korinthiërs 11, waar het een vrouw toegestaan is te bidden en te profeteren, mits zij daarbij haar hoofd bedekt.

---

¹¹ Noot van de vertaler: Dit verwijt is niet helemaal terecht. Op eerdere pagina’s van zijn brochure, dus voorafgaand aan het door Isenberg geciteerde deel, gaat Philip Nunn uitvoerig op dit zinsdeel in.

5. Het commentaar op de uitleg van 1 Korinthiërs 11

Zoals we aan het eind van het vorige hoofdstuk gezien hebben, sluiten 1 Timotheüs 2 en 1 Korinthiërs 11 probleemloos bij elkaar aan. Overigens heel anders dan Philip Nunn denkt. Op pag. 53 schrijft hij: *‘Wellicht valt het je op dat 1 Timotheüs 2 en 1 Korinthiërs 11 goed bij elkaar passen: In zijn brief aan Timotheüs legt de apostel uit dat een vrouw niet hoort te onderwijzen in een gemeentelijke samenkomst (ze hoort niet deel te nemen aan de ‘objectieve’ bediening). In zijn brief aan de kerk in Korinthe legt de apostel uit dat een vrouw mag ‘bidden en profeteren’ op gepaste wijze tijdens de gemeentelijke samenkomsten (ze mag deelnemen aan de ‘subjectieve’ bediening)’.*

Wie geaccepteerd heeft dat het in 1 Timotheüs 2 gaat om het leren *in de gemeentelijke samenkomsten*, wat vrouwen niet wordt toegestaan, verwacht al dat zij dan zeker ergens anders aan kunnen deelnemen. Het zal voor zo iemand eenvoudiger zijn ook 1 Korinthiërs 11:1-16 op de gemeentelijke samenkomsten toe te passen, hoewel het in dit gedeelte *heel algemeen* om de scheppingsorde¹² gaat, en er pas in de verzen 17 en 18 uitdrukkelijk op wordt gewezen dat wat nu volgt met de samenkomsten te maken heeft.

Wij hopen dat het de lezer opvalt hoe hier eerst een onzekerheid over 1 Timotheüs 2 wordt verbreid, zonder dat daarvoor een bewijs wordt geleverd. Bij de volgende stap wordt de volgende Bijbelplaats op een even wankel basis in twijfel getrokken, en opnieuw zonder een echt bewijs vanuit Gods Woord. ‘Maar ik vrees dat wellicht, zoals de slang Eva verleidde door haar sluwheid, uw gedachten bedorven en afgeweken zijn van de eenvoudigheid jegens Christus’ (2 Kor. 11:3).

Op pag. 55/56 schrijft Philip Nunn: *‘Het enige serieuze bezwaar dat ik tegen het toepassen van 1 Kor. 11:2-16 op de diensten zie, is de daarop volgende oproep voor vrouwen om te ‘zwijgen’ in deze bijeenkomsten’ (1 Kor. 14:34).* Dat is heel interessant en niet helemaal oprecht. Alsof de Heilige Geest deze discussie al had voorzien, wijst

---

¹² In dit gedeelte gaat het helemaal niet om de gemeentelijke samenkomsten. Is God dan alleen tijdens de gemeentelijke samenkomsten het Hoofd van Christus? Moet de vrouw alleen tijdens de gemeentelijke samenkomsten lang haar en een man kort haar hebben? Is de man alleen tijdens de gemeentelijke samenkomsten ‘het beeld en de heerlijkheid van God’? Enzovoorts.

de apostel Paulus er uitdrukkelijk vanaf 1 Korinthiërs 11:17 op dat het nu over de samenkomsten gaat. Blijkbaar had het eerdere onderwijs in hoofdstuk 11 betrekking op een meer algemeen aspect (zie noot 1). Het gaat in dit gedeelte niet over de samenkomsten, maar heel algemeen over de scheppingsorde (vgl. 1 Kor. 11:3). Philip Nunn spreekt hier over één serieus bezwaar, dus over één serieus tegenargument. Is hij er werkelijk van overtuigd dat de beide andere argumenten op pag. 54 niet serieus zijn?

We lezen daar namelijk:

'1. Het idee van 'samenkomen' wordt niet genoemd. In de hoofdstukken 11 tot 14 van 1 Korinthiërs vinden we zes verwijzingen naar de diensten of het 'samenkomen' (1 Kor. 11:17, 18, 33, 34 en 14:23, 26). Er staat geen verwijzing naar gemeentelijke bijeenkomsten in 1 Kor. 11:2-16 – de eerste verwijzing staat in hoofdstuk 11:17. Daarom gaat hoofdstuk 11:2-16 niet over de diensten.'

'2. Een nieuw onderwerp. Het nieuwe deel, dat begint in 11:17, opent met de zin: 'Maar in wat ik nu beveel, prijs ik u niet, omdat u, wanneer u samenkomt, er niet beter, maar slechter van wordt'. Deze introductie suggereert dat Paulus het hier heeft over een nieuw onderwerp, namelijk het corrigeren van verkeerde praktijken tijdens de diensten. Aangezien deze correcties beginnen in vers 17, is het daaraan voorafgaande deel (1 Kor. 11:2-16) niet geschreven met de diensten in gedachten.'

Als deze beide punten geen serieuze tegenargumenten zijn, zal hij ze zeker gemakkelijk kunnen weerleggen. Helaas zoekt men zo'n weerlegging vergeefs.

Op pag. 58 kiest Philip Nunn voor de volgende uitleg: *'Het bedekken of onbedekt laten van het hoofd was een culturele vereiste. Anderen beargumenteren dat in die tijd alle fatsoenlijke vrouwen hun hoofd bedekten op openbare plaatsen – zoals veel moslima's tegenwoordig doen. Het zou in sociaal opzicht onacceptabel zijn geweest wanneer een vrouw in de openbare ruimte (inclusief een gemeentelijke samenkomst) haar hoofd niet bedekt had en dit zou 'schande' over haar man en de mensen om haar heen hebben gebracht. De oproep aan mannen om hun hoofd onbedekt te laten en voor vrouwen om hun hoofd te bedekken is een oproep om culturele gevoeligheden te respecteren en onnodige beledigingen te vermijden. Het feit dat deze instructie deel uitmaakt van de 'geboden van de Heere' (14:37), voegt betekenis toe aan de noodzaak om cultureel fijngevoelig te zijn. Er wordt gesuggereerd dat de engelen ook geïnteresseerde getuigen zijn van deze vorm van gehoorzaamheid' (11:10).*

En op pag. 58: *'Het is een symbool van gezag. Wanneer een vrouw haar hoofd bedekt, verleent dat haar het noodzakelijke gezag om te kunnen 'bidden en profeteren' in het openbaar zonder het principe van de scheppingsorde geweld aan te doen. Dit kan wellicht vergeleken worden met het idee om aan een werknemer van IKEA te vragen om*

bedrijfskleding te dragen of aan een verkeersregelaar om zijn pet te dragen wanneer hij zijn plicht vervult. Hun uiterlijke vertoning (bedrijfskleding, pet, hoofdbedekking) laat aan de mensen om hen heen zien dat ze op dat moment en op die plek actief gezag hebben om hun werk te doen’.

Philip Nunn brengt hier het cultuur-argument ter sprake. Maar de apostel schrijft juist in deze brief vaker dan elders dat het gaat om al de gemeenten in alle plaatsen:

- ‘Paulus, geroepen apostel, ... aan de gemeente van God die in Korinthe is, aan de geheiligden in Christus Jezus, geroepen heiligen, *met allen, in elke plaats, die de naam van onze Heer Jezus Christus aanroepen*’ (1 Kor. 1:1-2).
- ‘... zoals ik *overal in elke gemeente leer*’ (1 Kor.4:17).
- ‘En zo verorden ik *in alle gemeenten*’ (1 Kor. 7:17).
- ‘... wij hebben zo’n gewoonte niet, *en evenmin de gemeenten van God*’ (1 Kor. 11:16).
- ‘Want God is niet een God van verwarring maar van vrede, *zoals in alle gemeenten van de heiligen*’ (1 Kor. 14:33).
- ‘... laat hij erkennen, dat wat ik u schrijf, *een gebod van de Heer is*’ (1 Kor. 14:37).
- ‘... doet ook u zoals ik verordend heb aan *de gemeenten van Galatië*’ (1 Kor. 16:1).

Er is dus in geen enkele brief minder reden om op grond van de cultuur te argumenteren – vooral omdat het toch heel apart is dat de vrouwen bij het bidden en profeteren een hoofdbedekking behoren te dragen ‘ter wille van de engelen’. Zijn engelen soms cultureel bepaalde wezens? Moet uit de samenhang juist niet eerder het tegendeel geconcludeerd worden van wat Philip Nunn stelt? Je krijgt eerder de indruk dat de hoofdbedekking juist géén gewoonte te Korinthe was, zodat de vrouwen moesten worden vermaand om hun hoofd te bedekken, hoe ook de culturele achtergrond mag zijn geweest.

We moeten in de samenhang van 1 Korinthiërs 11 ook eraan vasthouden dat de man het hoofd van de vrouw is (vgl. 1 Kor. 11:3), en dat het beslist zinvol is wanneer de vrouw als teken van haar onderdanigheid haar hoofd bedekt, wanneer ze aan christelijke activiteiten zoals bidden en profeteren deelneemt. Ze brengt daarmee tot uitdrukking dat ze de ‘macht’, d.w.z. haar hoofd (in dit geval: de man) erkent – precies zoals de man de autoriteit van de Heer als Hoofd erkent doordat hij zijn hoofd *niet* bedekt. Deze samenhang is volledig consistent, wat men van de leer van het cultuur-argument lang niet altijd kan zeggen. Mijn indruk is dat hier niet de Geest van God de uitleg dicteert, maar de tijdgeest (in het tijdperk van het feminisme, de emancipatie en de gender-mainstreaming).

Principieel moeten wij de vraag stellen: Hoe ga ik met de tekst van de Bijbel om? Welke beginselen zijn daarbij leidend voor mij? Sommigen denken dat men altijd de precieze historische achtergrond moet weten om een Bijbeltekst echt te kunnen begrijpen. Deze insteek is verkeerd, en heeft als consequentie dat de christen onder curatele gesteld wordt. De christen die geen toegang heeft tot historische documenten, kan volgens deze visie de Bijbel helemaal niet goed begrijpen, want hem ontbreekt de historische, culturele of Joodse achtergrond. Als God ons echter niets over de toenmalige cultuur heeft overgeleverd, dan is deze achtergrond ook niet dwingend noodzakelijk om een bepaald gedeelte te begrijpen. Een voorbeeld: Als de Heer Jezus erover spreekt dat het voor een kameel gemakkelijker is door het oog van een naald te gaan, dan het voor een rijke is om het koninkrijk van God binnen te gaan, dan is het wel interessant te horen dat het oog van een naald naar men zegt een kleine poort was naast de hoofdboort waar geen kameel doorheen paste. Toch is deze achtergrondkennis helemaal niet belangrijk¹³ om de woorden van de Heer te begrijpen.

Wanneer 1 Korinthiërs 11 wordt uitgelegd, kan men heel snel vaststellen hoe verschillende historische bijzonderheden worden vermeld om de betekenis van het gedeelte af te zwakken. Een bijkomend probleem is dat de historici het niet één keer met elkaar eens zijn en men verschillende achtergronden te horen krijgt. Men moet dan ook nog beslissen welke historicus men meer geloof schenkt. Het is veel zinvoller dat wij het Woord van God zó op ons laten inwerken als het tot ons gekomen is. De meeste problemen in de uitleg ontstaan wanneer men probeert op basis van culturele of Joodse achtergronden te argumenteren. Als God ons niets over de achtergrond heeft meegedeeld, kunnen we ervan uitgaan dat Hij verwacht dat we het Woord zo serieus nemen als het daar staat, en niet proberen onder onaangename of ongemakkelijke Bijbelgedeelten uit te komen of ze aan de tijdgeest aan te passen.

Op pag. 59 schrijft Philip Nunn: *'Het zwakke punt bij interpretatie 1 is dat het geen absolute regel is. Zo werd bijvoorbeeld van Aäron en de priesters in het Oude Testament gevraagd om een tulband op hun hoofd te dragen, wanneer zij dienst deden voor de Heere (Lev. 8:9, 13; Ezech. 44:17-19). Dus op dat moment werd tegen die achtergrond van sommige mannen gevraagd om hun hoofd te bedekken. Er is dus duidelijk geen absolute regel over deze bedekking'*.

Deze interpretatie 1 luidt: *'Het bedekken of onbedekt laten van het hoofd is een absolute vereiste. Sommigen interpreteren dit gedeelte als een vaststaande eis die geldt voor alle tijden en alle culturen, waarbij het essentieel is dat mannen altijd hun hoofd onbedekt hebben wanneer zij bidden en profeteren, en vrouwen altijd hun hoofd bedekt hebben wanneer zij bidden of profeteren. Net zoals stelen, moorden, overspel of*

---

¹³ Overigens is deze verklaring onder Bijbeluitleggers omstreden.

godslastering – het zijn vaststaande, absolute, onveranderlijke vereisten die voor alle tijden gelden’.

Philip Nunn argumenteert hier dus zo, dat de aanwijzingen in 1 Korinthiërs 11 niet als absolute regel kunnen worden beschouwd, aangezien in het Oude Testament de priesters iets op hun hoofd moesten hebben en dit waarschijnlijk ook voor het toekomstige Vrederijk zal gelden. Dat is echter een heel zwak argument. Per slot van rekening leven wij in een heel andere bedeling. Hij schrijft zelf op pag. 71: *‘Duidelijke richtlijnen over de structuur en het functioneren van de gemeente, moeten daarom gezocht worden in het Nieuwe Testament’* (onderstropping door Isenberg).

Toen de Zoon van God in Zijn eigen schepping binnentrad, is ook de scheppingsorde veranderd. Vóóordat Christus Mens werd, kon er geen sprake van zijn dat het Hoofd van Christus God was. Het stemt weliswaar met de scheppingsorde tot dan toe overeen dat de man het hoofd van de vrouw is. Maar dat Christus het Hoofd van de man is, daarvan kunnen we pas spreken sinds Hij als Mens op aarde kwam. Als uitdrukking van deze verruimde scheppingsorde moet de vrouw nu bij het bidden en profeteren haar hoofd bedekken, en moet de man onbedekt tot God en vanuit Gods tegenwoordigheid spreken.

In het toekomstige Vrederijk zijn de regels weer een beetje anders. Dan zullen vele verordeningen van het Oude Testament – zoals bijvoorbeeld de offers of, zoals in ons geval, de hoofddoeken of de tulbanden van de priesters – hun bevestiging vinden, doordat ze dan geldig zijn. Iedere periode heeft zijn eigen regels, gedragsregels en verordeningen.

Wat betreft het argument van Philip Nunn dat de mannen in het Oude Testament ten slotte ook iets op hun hoofd hadden en het daarom niet om iets absoluuts zou kunnen gaan, nog de volgende overweging. Eerst moeten we ons afvragen of de hoofddoeken of de tulbanden werkelijk dezelfde functie hadden als de hoofdbedekking van de vrouw in het Nieuwe Testament. Deze is een symbool van onderdanigheid; heel anders dan de hoofddoeken in het Oude Testament. Het ligt voor de hand dat het dragen van de tulband eerder een hygiënisch voorschrift van Gods kant was en dat de hoofddoeken mogelijk erop wezen dat de gedachten en motieven van de priesters aan de heiligheid van God beantwoordden – waarnaar door de spreuk op de tulband verwezen werd. En omdat de gedachten met ons hoofd verband houden, draagt de priester dit teken op zijn hoofd. Oftewel: de tulband of de hoofddoek moet in de samenhang niet per se als een teken van onderdanigheid worden gezien, maar als een manier om te karakteriseren wat de priester denkt en wat zijn motief is.

Het is ook niet de bedoeling iets absoluuts ‘voor alle tijden’ te willen vastleggen, maar het gaat in eerste instantie om iets absoluuts voor ónze tijdsperiode of bedeling. Laten we nog eens 1 Korinthiërs 11:5 lezen: ‘En iedere vrouw die bidt of profeteert met

ongedekt hoofd, onteert haar hoofd; want het is één en hetzelfde alsof zij geschoren was'. Als wij los van de huidige tijdgeest naar de betekenis van dit vers vragen, dan laat de samenhang heel duidelijk zien dat de apostel Paulus het niet over het samenkomen van de gelovigen heeft, maar over de algemene en fundamentele positie van man en vrouw hier op aarde en de daaruit voortvloeiende consequenties voor het christelijk leven.

De vrouw mag dus overal bidden en profeteren, als zij daarbij haar hoofd bedekt. Een uitzondering vormt het christelijke samenkomen als gemeente; daar moeten vrouwen zwijgen, oftewel: niet spreken (vgl. 1 Kor. 14:34). Als christen-mannen en vrouwen samen en buiten de gemeente bidden, dan neemt de man de leiding bij het bidden (vgl. 1 Tim. 2:8). Als de vrouw aan het bidden of het profeteren deelneemt, moet zij haar hoofd bedekken.

Daarbij is het niet vreemd dat er voor de vrouw een uitzondering is; die is er namelijk ook voor de man. Als destijds in Korinthe iemand aan de profetische dienst deelnam en God aan een ander een openbaring gaf, dan kon hij deze slechts uiten als de ander opgehouden had te spreken (1 Kor. 14:29-30). En als al drie broeders geprofeteerd hadden, moesten anderen die ook nog iets op hun hart hadden, zwijgen.

6. Het commentaar op de uitleg van 1 Korinthiërs 14

Wij komen nu bij de uitleg van 1 Korinthiërs 14. In dit hoofdstuk beperkt Philip Nunn het betekenisspectrum van de woorden 'zwijgen' en 'niet spreken', en opent daarmee de deur dat een vrouw mag deelnemen aan het bidden en profeteren in de gemeente. Hij schrijft op pag. 62: *'De enige twee verzen in de hele Bijbel, die van zusters vragen om te 'zwijgen' en niet 'in de gemeente te spreken' tijdens de gemeentelijke samenkomsten vinden we in dit hoofdstuk: de verzen 34 en 35'*.

Het is suggestief om hier te spreken over 'de enige twee verzen in de *hele* Bijbel'. Is het soms niet voldoende als God iets één keer zegt? Moet voor ons één woord niet genoeg zijn? Dit is vooral van belang, omdat broeder Nunn verderop duidelijk maakt dat hij deze verzen zeker als authentiek beschouwt. Er wordt ook slechts één keer in de Heilige Schrift vermeld dat wij bij het vieren van het avondmaal de dood van de Heer verkondigen. Er wordt slechts één keer vermeld dat wij gezegend zijn met elke geestelijke zegening in de hemelse gewesten, enz.

Er klinkt in de woorden van Philip Nunn iets door wat ertoe bijdraagt deze woorden als minder belangrijk te beschouwen, aangezien ze slechts één keer in 'de *hele* Bijbel' vermeld worden. Men zou dit vers op die manier verkeerd kunnen begrijpen. Overigens stemmen de beide verzen volledig overeen met de geest van 1 Timotheüs 2:11, waar we lezen: 'Een vrouw moet zich *stil*, in alle onderdanigheid laten leren'. En ook met 1 Petrus 3:4, waar staat: 'maar de verborgen mens van het hart, in de onvergankelijke versiering van de zachtmoedige en *stille* geest'. Ook mogen we eraan denken, dat de mannen 'door de wandel van hun vrouwen *zonder woord* gewonnen worden' (1 Petr. 3:1)¹⁴.

---

¹⁴ Noot van de vertaler: het citeren van deze drie Schriftplaatsen achter elkaar zou tot het misverstand kunnen leiden dat 'stil' in 1 Tim. 2:11 en 1 Petr. 3:4 zou betekenen 'zwijgend'. In 1 Tim. 2:11 ('een vrouw moet zich stil, in alle onderdanigheid laten leren') staat voor 'stil' letterlijk 'in rust' (Gr. *en hèsuchia*), en in 1 Petr. 3:4 ('de zachtmoedige en stille geest') staat letterlijk 'rustige' (Gr. *hèsuchios*). Beide woorden betekenen 'stil' in de zin van 'rustig', 'niet actief', 'zonder een leidende rol te spelen'. In de setting van 1 Tim. 2:11 zou daarom het stellen van een vraag door een vrouw niet met deze houding in strijd zijn; het vindt immers niet plaats in gemeentelijk verband!

Ook in het Oude Testament is er niets dat wijst op deelname van vrouwen aan de godsdienstige samenkomsten. Als in dat opzicht werkelijk zo'n grote verandering (in vergelijking met het Oude Testament) zou hebben plaatsgevonden, zouden we daarover zeker een verklaring in het Nieuwe Testament aantreffen. Integendeel echter, we moeten uit diverse Schriftplaatsen concluderen dat er in dit opzicht geen verandering heeft plaatsgehad.

Op pag. 63 schrijft Philip Nunn verder het volgende: *'In dit hoofdstuk komen we een heel aantal inclusieve uitdrukkingen tegen: 'Als nu de hele gemeente samen zou komen, en allen spraken in andere talen' (vers 23); 'maar als allen zouden profeteren, en er kwam een ongelovige of niet-ingewijde binnen, dan zou die door allen overtuigd en door allen beoordeeld worden' (vers 24); 'telkens wanneer u samenkomt, heeft iedereen wel een psalm, of hij heeft een onderwijzing ['een leer' (Telos)], of hij heeft een andere taal, of hij heeft een openbaring, of hij heeft een uitleg' (vers 26); 'en als iemand in een andere taal spreekt' (vers 27); 'want u kunt allen, de één na de ander, profeteren, opdat allen leren en allen bemoedigd worden' (vers 31). 'Inclusieve termen moeten letterlijk genomen worden. Bij normaal taalgebruik worden inclusieve termen als 'allen' en 'iedereen' gebruikt omdat letterlijk iedereen bedoeld wordt of omdat het een algemene regel is (met een aantal bekende beperkingen of opgehelderde uitzonderingen).'*

Dat is correct. Zulke 'inclusieve uitdrukkingen' bestaan. Philip Nunn schrijft terecht: *'Bij normaal taalgebruik worden inclusieve termen als 'allen' en 'iedereen' gebruikt omdat letterlijk iedereen bedoeld wordt of omdat het een algemene regel is (met een aantal bekende beperkingen of opgehelderde uitzonderingen)'* (onderstreping door Isenberg). Het geeft hier alleen een ernstig probleem, als men bij het lezen van 1 Korinthiërs 14 als vanzelfsprekend ervan uitgaat, dat de normale situatie is dat ook vrouwen aan de openbare dienst kunnen deelnemen door te bidden en te profeteren. De apostel denkt er echter helemaal niet aan dat de zusters aan de openbare dienst zouden moeten deelnemen. Hij maakt immers heel duidelijk dat de vrouwen in de gemeente moeten zwijgen, en dat het schandelijk voor hen zou zijn te spreken.

Uit vers 26 ('Wanneer u samenkomt, heeft *ieder* een psalm, heeft een leer ...') is al vaak een verkeerde conclusie getrokken, namelijk alsof de apostel zou zeggen: '(...) zou ieder een psalm enz. moeten hebben'. Paulus beschrijft hier niet de na te streven toestand, maar de bestaande toestand. Hij zegt: 'Bij jullie is het zo en zo, ieder heeft een psalm, ieder heeft een leer, enz'. Dan gaat hij verder en corrigeert verschillende uitwassen: Niet iedereen moest in zijn eigen taal spreken of een profetie uitspreken, maar slechts twee of drie, en ieder op zijn beurt. Bovendien moesten de vrouwen bij deze diensten zwijgen.

Er is hier dus een probleem wanneer we dit 'allen' verabsoluteren, of als de normale situatie neerzetten. De situatie in Korinthe, waar zeer waarschijnlijk ook vrouwen aan de openbare dienst deelnamen, moest immers duidelijk gecorrigeerd worden. In vers

31 zegt de apostel Paulus: 'Want u kunt *allen*, één voor één, profeteren, opdat allen leren en allen vertroost worden'. Maar al in vers 29 zegt hij dat dit profeteren tot twee of drie personen per samenkomst moet worden beperkt. Principieel hebben *allen* de mogelijkheid iets te zeggen, maar per samenkomst mogen slechts twee of drie dit doen. Precies zo is het met de vrouwen: ook zij kunnen allen profeteren, maar niet in de samenkomst, want in de verzen 34-35 beschrijft Paulus heel duidelijk wat voor hen 'normaal' is: de vrouwen moeten in de gemeente zwijgen, omdat het voor hen schandelijk is daar te spreken. Zo profeteerden de dochters van Filippus ook (Hand. 21:9), maar we lezen er niets over dat zij dit in de onderlinge bijeenkomsten zouden hebben gedaan. Bovendien wordt het profeteren ook nog hierdoor beperkt, dat niet allen de gave daartoe bezitten.

Soms argumenteert men als volgt: als de vrouwen moeten zwijgen, dan mogen ze ook niet meezingen en Amen zeggen. Natuurlijk zou men deze of een andere conclusie kunnen trekken. Maar in de samenhang gaat het niet om *gemeenschappelijk* zingen of *gemeenschappelijk* Amen zeggen. Nee, want het zwijgen wordt immers uitgelegd als 'niet spreken'. Het gaat om het uitspreken van de eigen gedachten. De vrouw moet echter niet in het openbaar in geestelijke zaken de leiding nemen (vgl. 1 Tim. 2:11-12). Daarom wordt zij ertoe opgeroepen te zwijgen, waarbij in de gemeente zelfs het stellen van een vraag niet is toegestaan volgens 1 Korinthiërs 14:34-38. Bij het meezingen of Amen zeggen staat een vrouw niet op de voorgrond en geeft zij ook geen leiding; daarom bestaan hiertegen geen bezwaren.

Op pag. 68 vat Philip Nunn zijn betoog als volgt samen: *'Zijn punt (d.i. Paulus' punt – opm. vertaler) is dan volgens mij: wanneer een vrouw deelneemt aan de subjectieve bediening op een volgzaam manier tijdens een samenkomst, respecteert zij de oproep tot selectief 'zwijgen'. Door dit te doen, neemt zij haar rol van 'hulp' binnen het 'hoofd-hulp' model op zich en daarmee eert zij het principe van de scheppingsorde. Ik denk dat vrouwen beter kunnen functioneren als helper voor de man in de samenkomsten door op een specifieke manier te zwijgen, dan door op een absolute of algemene manier te zwijgen'*.

Bij deze uitleg wordt duidelijk hoe gekunsteld en gecompliceerd deze nieuwe manier van verklaren is: als een vrouw dus aan een *subjectieve dienst* deelneemt, respecteert zij de oproep tot *selectief zwijgen*. Kort gezegd: als een vrouw spreekt, dan zwijgt zij. Hoe moet men dat aan een zuster uitleggen, die haar Heer en het Woord van God liefheeft en de zin leest: 'Laten de vrouwen zwijgen in de gemeenten; want het is hun niet geoorloofd te spreken'?

Deze indeling in subjectief en objectief is meer dan willekeurig. De leer bijvoorbeeld betitelt Philip Nunn als een 'objectieve dienst'. Maar een leer volgens nieuwtestamenteisch model is nooit alleen een objectieve waarheid, maar staat altijd

in verbinding met de praktische toepassing en het nut voor de enkeling, de groep of de gemeente. Een openbaring betitelt Philip Nunn weer als een 'subjectieve dienst', maar een echte openbaring was vanzelfsprekend met de autoriteit van God verbonden (anders zou deze niet van God komen) en is daarmee te betitelen als een objectieve dienst. Dat geldt eigenlijk bij een openbaring nog veel meer dan bij een leer. Die laatste is namelijk ook altijd afhankelijk van het begrip dat de uitlegger heeft van de Schrift en is daarom eerder subjectief, terwijl bij een openbaring de woorden en gedachten van God worden doorgegeven, zonder dat de profeet zelf dit begrijpt (of moet begrijpen). Deze willekeurige indeling is naar mijn mening geen gezonde Schriftuitleg. Op een heel handige manier wordt hier iets geconstrueerd, waarmee helder Bijbels onderwijs omzeild en opgegeven wordt.

Het is moeilijk deze nieuwe manier van argumenteren alleen al qua logica te volgen, ook als Philip Nunn hier heel anders denkt, want hij schijft op pag. 74: *'Na vele jaren onderzoek heb ik nu rust gevonden bij deze interpretatie van de Schrift. Het raamwerk dat ik hier voorstel heeft als extra voordeel dat het makkelijk uitgelegd kan worden aan de gemeente'*. Men vraagt zich werkelijk af of nu degenen die zich bij de nieuwe overtuiging van Philip Nunn aansluiten, het echt zo begrepen hebben dat ze in staat zijn het ook aan anderen overtuigend uit te leggen, of dat deze leer gewoon heel belangrijk klinkt en meer aan de persoonlijke voorliefde en de actuele tijdgeest beantwoordt. In veel gevallen is de openbare dienst van zusters in de samenkomsten al lang ingevoerd, ook zonder deze zeer gecompliceerde manier van argumenteren – simpelweg omdat deze meer in overeenstemming is met onze tijd en onze gevoelens, ja, omdat men het niet anders 'wilde'!

Het is verdrietig te zien hoe Philip Nunn probeert om aan een op zichzelf eenvoudige Bijbeltekst een richting te geven die erin resulteert dat de tekst ten slotte het tegendeel zegt van wat er staat. Laten we als afsluiting van dit hoofdstuk nog eens 1 Korinthiërs 14:34-38 lezen: *'Laten de vrouwen zwijgen in de gemeenten; want het is hun niet geoorloofd te spreken, maar laten zij onderdanig zijn, zoals ook de wet zegt. En als zij iets willen leren, laten zij thuis hun eigen mannen vragen; want het is schandelijk voor een vrouw te spreken in de gemeente. Of is het woord van God van u uitgegaan? Of is het alleen tot u gekomen? Als iemand meent een profeet te zijn of geestelijk, laat hij erkennen, dat wat ik u schrijf een gebod van de Heer is. Maar is iemand onwetend, hij zij onwetend'*.

Hier wordt niet alleen gezegd dat een vrouw moet zwijgen, maar ook dat ze niet mag spreken en aan de man onderdanig moet zijn, zoals ook met het hele wezen van de wet in overeenstemming is, en dat het bovendien schandelijk zou zijn als een vrouw in de gemeente zou spreken. Dat het hier werkelijk om 'spreken' gaat en niet om 'kletsen' of

‘roddelen’, kunnen we gemakkelijk begrijpen als wij hoofdstuk 14 aandachtig lezen¹⁵. Daarin komt het woord ‘spreken’ nog 23 keer voor, en één keer zelfs met betrekking tot het spreken van God (1 Kor. 14:21). In vers 36 wordt de apostel wat ironisch, als hij de Korinthiërs vraagt of zij soms een profetie hebben ontvangen dat vrouwen zich in de gemeente eveneens mogen laten horen, en of een dergelijke profetie misschien alleen hen had bereikt en niet alle andere gemeenten. En om te voorkomen dat hij verkeerd begrepen wordt, voegt hij nog eraan toe dat als iemand meent geestelijk te zijn, hij gemakkelijk kan erkennen dat het een ‘gebod van de Heer’ is. Paulus snijdt dus allen de pas af, die zich met het cultuur-argument van dit vers willen <ontdoen>. Een ‘gebod van de Heer’ kan namelijk nooit cultuurgebonden zijn. Zo eindigt de apostel met de woorden: ‘Maar is iemand onwetend, hij zij onwetend’. Wie het niet begrijpen wil, kan de apostel ook niet meer helpen.

De Heilige Schrift is dus erg duidelijk, in tegenstelling tot Philip Nunn. Nu hij met zijn uitleg klaar is, mag de vrouw eigenlijk alles: tot prediken en leren toe. Waarbij ook dat niet helemaal consequent is, omdat prediken in feite volgens de mening van Philip Nunn een subjectieve dienst zou moeten zijn, zodat men een vrouw eigenlijk ook niet verbieden kan te prediken. Merken we niet hoe eenvoudige Bijbelverzen op hun kop gezet worden?

---

¹⁵ Noot van de vertaler: Hier zou het misverstand kunnen ontstaan dat Philip Nunn zo denkt. Dat is niet zo, ook hij wijst de gedachte af dat het bij het spreken in 1 Kor. 14:34-35 om ‘kletsen’ of ‘roddelen’ zou gaan; zie pag. 65 van zijn brochure.

7. Slotgedachten

Kort geleden, toen ik al met het schrijven van dit boekje bezig was, werd ik nog met het volgende argument geconfronteerd: Wie voortaan nog vasthoudt aan het woord dat de vrouwen in de gemeenten moeten zwijgen, laat uiteindelijk 50 procent van het geestelijk potentieel van de broeders en zusters onbenut.

Wie zo denkt, maakt in zekere zin God het verwijt dat Hij de formuleringen van 1 Korinthiërs 14 zó heeft gekozen dat de gelovigen zo'n twee millennia lang niet begrepen hebben dat Paulus het daar helemaal niet zo bedoelde als de eenvoudige lezer het begrijpt. Zelfs toen in de 19^e eeuw bij uitstek het karakter en het wezen van de gemeente weer in het licht werden gesteld, zou God verzuimd hebben duidelijk te maken wat de eigenlijke dienst van de zusters inhoudt. Kennelijk moesten we pas door de culturele ontwikkelingen ten aanzien van de gelijke rechten van de vrouw in de maatschappij ertoe worden aangezet dit onderwerp opnieuw te doordenken. Daarbij waren dan ook nog intensieve studies nodig met veel geestelijke complexiteit, totdat we begrepen zouden hebben dat de apostel Paulus helemaal niet bedoelde wat hij daar had opgeschreven. Dat wil men ons tegenwoordig laten geloven.

Wordt er werkelijk geestelijk potentieel aan ons onttrokken dat voor de groei van het lichaam van Christus nodig is, als de zusters in de gemeenten zwijgen? De Korinthiërs dachten misschien hetzelfde. Met de bedoeling dat het lichaam van Christus van al de gaven profiteerde, moesten ook al de gaven in de gemeentelijke samenkomsten tot ontplooiing komen. Omwille van de tijd maakte het dan niets meer uit dat ze allemaal tegelijk spraken.

Maar de apostel Paulus zegt: twee of drie – dat is genoeg. Het is niet nodig dat allen aan het woord komen. Ook een klein deel kan genoeg zijn. Al bij het inzamelen van het manna lezen we: 'Wie veel had verzameld, had niets over, en hem die weinig had verzameld, ontbrak niets' (Ex. 16:18). Als zich godvrezende mannen voor de dienst van het Woord ter beschikking stellen, geeft de Heer precies dat wat volledig toereikend is voor de groei van het lichaam van Christus. Hij heeft niet allen nodig.

Wij betreuren deze ontwikkeling van Philip Nunn zeer. Wie zijn brochure leest, moet zich goed rekenschap geven van de vraag hoe steekhoudend zijn argumentatie is. Wat zijn artikelen en boeken betreft, staat Philip bekend om zijn begrijpelijke taal en vaak

overtuigende argumenten. Met controversiële thema's gaat hij fijngevoelig om. In de voorliggende brochure – 'Specifiek zwijgen. Een onderzoek naar de deelname van vrouwen aan kerkelijke samenkomsten' – mist men deze eigenschappen. Het lijkt meer op een moeizame poging waarheden om te buigen en de inhoud van teksten uit te breiden, die eigenlijk in enkele woorden uitgelegd en begrepen kunnen worden.

Deze nieuwe overtuigingen hebben misschien als kenmerk dat zij 'het gehoor strelen' (vgl. 2 Tim. 4:3), oftewel: we ervaren ze als aangenaam in de tijd waarin wij leven. Maar ook vroeger al waarschuwde de apostel de gelovigen voor mannen 'die verdraaide dingen spreken' zouden (Hand. 20:30). Zeker heeft Philip een grote, waardevolle dienst voor het lichaam van Christus verricht en dat doet hij stellig nog steeds, maar deze verandering in de leer stemt niet overeen met het voorbeeld van de gezonde woorden die we van de apostel hebben ontvangen.

De uiteenzettingen in de brochure van Philip Nunn beschouwt de uitgever W. Plock als 'absoluut Bijbelgetrouw, goed te volgen en gemakkelijk te begrijpen' (zie de achterzijde van de Duitse vertaling). Hij vindt het voorbeeld aan het einde van het boek van een verandering in de plaatselijke gemeente 'voorbeeldig (...) hoe een plaatselijke gemeente emotioneel belaste onderwerpen kan oppakken en invoeren, zonder een scheuring te riskeren' (zie de tekst op de achterzijde). Bij deze taxatie kan ik mij niet aansluiten. De uiteenzettingen van Philip Nunn leiden onvermijdelijk tot verdere scheuringen in de gemeenten. Het zal niet uitblijven dat men zich afvraagt of broeders en zusters in zulke gemeenten nog wel kunnen worden aanbevolen, en of men daar wel naartoe kan gaan. Verantwoordelijke broeders zullen bezorgd zijn dat deze leer om zich heengrijpt. Het gaat weliswaar niet om fundamenteel boze leer, waarbij het om het werk van de Heer of Zijn Persoon gaat, maar met het oog op het samenkomen van de gelovigen is deze leer absoluut fundamenteel. Zij ondergraaft de geloofwaardigheid van de Schrift en relativeert die.

Daarbij gaat het niet zozeer om een *verkeerd* verstaan van de Schrift, maar om de vraag: *Hoe ben ik tot dit verstaan van de Schrift gekomen?* Een verkeerd begrijpen van een Bijbelplaats kan zwakheid zijn, waarmee de Heer als onze Hogepriester zelfs medelijden heeft (vgl. Hebr. 4:15). Maar als ik bij dit verstaan van de Schrift op een verkeerde weg ben gekomen en daarbij diverse rode verkeerslichten heb genegeerd, dan is dat iets anders. Dan word ik voor dit gedrag ter verantwoording geroepen.

Zo komt Philip Nunn als volgt tot zijn nieuwe overtuigingen. Allereerst ontwikkelt hij een eigen definitie van een gemeentelijke samenkomst in nieuwtestamentische zin. Dan speculeert hij over de vraag op welke manier de vrouwen op de Pinksterdag (vgl. Hand. 2) actief waren, en trekt daaruit vergaande conclusies. Ten slotte kies hij bij een andere Bijbelplaats tegen het gewicht van alle argumenten in een variant die hem beter bevalt. Op deze weg herhaalt zich dit proces dan nogmaals, tot hij tenslotte daar is waar hij

graag wil wezen. Het zorgwekkende is hier niet het verkeerde begrip van een Bijbeltekst, maar vooral de manier waarop hij met de Heilige Schrift omgaat.

Mogen we werkelijk zo met het Woord van God omgaan? Nog afgezien van alle verschil in opvatting die men over een bepaald onderwerp kan hebben. Zo'n omgang met de Heilige Schrift heeft het karakter van zuurdeeg, d.w.z. deze handelwijze breidt zich uit. Dat blijkt overigens ook als men leest hoe de praktijk er uitziet in de gemeenten die broeder Nunn bezoekt. In strijd met zijn mening en zijn argumenten besluiten de zusters daar dat de hoofdbedekking bij het bidden slechts een cultuurgebonden teken is, en zien dan zelfs daarvan af. Zo hebben ook zij een 'onwaarschijnlijke' uitleg geselecteerd, waarmee ze precies kunnen doen wat ze graag willen.

Sommigen zijn zich aanvankelijk nauwelijks bewust van de manier van hun omgang met de Heilige Schrift. Iets anders is het echter als men hun de hier genoemde dingen heeft voorgehouden en zij dan toch daarbij willen blijven. Hopelijk helpt deze brochure bij het versterken van onzeker gemaakte gelovigen, zodat ze aan gezonde Bijbelse overtuigingen vasthouden en zich niet laten inpakken door het relativisme van onze tijd.

Het is mijn wens dat de lezer de aangehaalde Schriftplaatsen biddend bestudeert en ook naar de *eenvoudige*, letterlijke betekenis vraagt.

*'Wie deze weg ook gaat, zelfs dwazen (Duits: eenvoudigen)
zullen niet dwalen'.*

Jesaja 35:8b

8. Een laatste overweging

Zelfs als de volgende gedachte niet direct met deze boekbespreking te maken heeft en ook een falende verwerking van de leer geen afwijking van de gezonde leer rechtvaardigt, lijkt mij de nu volgende gedachte toch noodzakelijk en passend voor onze tijd op deze plaats: Waar komt eigenlijk de neiging vandaan dat zusters meer en meer op de voorgrond willen treden?

Komt het werkelijk alleen maar doordat wij voor de tijdgeest bezwijken en onder invloed komen van het feminisme en de genderideologie? Komt het niet ook vaak doordat veel broeders, die al vele jaren de gemeentelijke samenkomsten bezoeken, nooit of heel zelden een gebed hebben uitgesproken of zich door de Heilige Geest hebben laten leiden om een passend lied op te geven? Hebben ze misschien nauwelijks belangstelling gehad om zich met het Woord van God of de liederenbundel bezig te houden? Waren ze misschien nooit bereid goede uitleggingen over het Woord van God te lezen, zodat ze helemaal niet in staat waren op dat terrein te dienen tijdens de samenkomsten? Hebben ze hun prioriteiten misschien heel anders – en dus verkeerd – gesteld? Andere broeders spreken weer te veel, zonder feitelijk iets te zeggen, wat nog erger is dan het zwijgen van de anderen.

Is het niet vaak ook zo dat vrouwen geestelijker zijn dan de mannen en dat er in de gemeente behoeften aanwezig zijn, waaraan simpelweg niet door de broeders tegemoet wordt gekomen? Zou de behoefte van de zusters om zich ook in het openbaar te uiten, werkelijk zo groot zijn als de broeders hun verantwoordelijkheid op gepaste wijze zouden nakomen? Bestaat er onder hen die graag aan de ‘oude waarheid’ willen vasthouden, werkelijk een cultuur van bemoediging? Die zou jonge en oudere broeders bemoedigen om een leven met de Heer te leiden, zodat ze zich dan ook in de samenkomsten door de Heer laten gebruiken en dat hoorbaar tot uitdrukking brengen. Want anders is datgene wat door een klein aantal broeders wordt gezegd, misschien inderdaad niet toereikend. Dan wordt niet ‘te veel’ gezegd dat we moeten inperken, maar dan ontbreekt er iets. Dit tekort wordt soms diep gevoeld, en dit geeft niet in de laatste plaats aanleiding tot de vraag of wij dit tekort mogelijk door het potentieel van de zusters kunnen aanvullen. Waarom is er geen boek met de titel *Als broeders zwijgen*? Hebben wij het als verantwoordelijke broeders in de gemeente misschien niet in de gaten waarom broeders zwijgen? Houden wij ons nog vanuit pastoraal oogpunt – dus niet beschuldigend – met

zulke dingen bezig? Licht de reden voor veel zwijgen misschien in een conflict dat een enkeling met zichzelf heeft, en is er niemand met wie hij daarover kan spreken?

Dat zijn allemaal vragen die wij ons tot onze eigen beschaming, tot zelfbeproeving zouden moeten stellen en die wij niet onder het tapijt mogen vegen. Misschien moeten wij ook eerst de balk uit ons eigen oog wegdoen, voordat we de splinter bij onze zusters zoeken. Ja, wij moeten ons bekommeren om de splinter, maar niet zonder onszelf beproefd te hebben en berouw getoond te hebben. Ook als broeders in hun dienst falen, vormt dat geen rechtvaardiging om af te wijken van de aanwijzingen van het Woord van God en zichzelf hulp te verschaffen. Daarop rust de zegen van God niet. Veel meer ligt het dan voor de hand om samen te komen tot gebed en zich voor God te verootmoedigen. Op die manier kan men bereiken dat de broeders hun taken verrichten op een manier die God welgevallig is.

Elke broeder zou zich werkelijk moeten laten aanmoedigen, zodat hij zich van zijn verantwoordelijkheid bewust wordt. Tegenover de dienst van onze lippen staat God niet onverschillig. Waar het hart vol van is, daarvan spreekt de mond. Onze Vader heeft een welbehagen in de lofprijzingen en de *vrucht van de lippen*. Hij heeft onze lippen gereinigd (vgl. Zef. 3:9), opdat wij Zijn naam verheffen, een goed woord doorgeven en voor anderen bidden. Laten we ons tot deze dienst laten aanmoedigen!